

Stanisław Jaczyński

Pułkownik Profesor Emil Stanisław Jadziak 1926-2015

Przegląd Historyczno-Wojskowy 16 (67)/3 (253), 233-237

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PUŁKOWNIK PROFESOR EMIL STANISŁAW JADZIAK 1926–2015

W dniu 1 lipca 2015 r. zmarł płk prof. dr Emil Stanisław Jadziak, oficer frontowy 2 Armii Wojska Polskiego, wybitny historyk wojskowy, nauczyciel akademicki, szef Katedry Historii Sztuki Wojennej Akademii Sztabu Generalnego, w latach 1973–1978 komendant Wojskowego Instytutu Historycznego.

Urodził się 22 kwietnia 1926 r. w Samborze, w województwie lwowskim, w rodzinie Stefana Jadziaka, kolejarza, i Rozalii z domu Anklewicz, nauczycielki. Przed wybuchem II wojny światowej zdążył ukończyć szkołę powszechną i jedną klasę gimnazjum. W czasie sowieckiej okupacji kresów wschodnich naukę kontynuował w tzw. 10-latce (ukończył VI i VII klasę), a w okresie okupacji niemieckiej pracował jako uczeń ślusarski w miejscowych warsztatach kolejowych (maturę mógł uzyskać dopiero po wojnie). Po ponownym wkroczeniu Armii Czerwonej do Sambora został 22 sierpnia 1944 r. powołany do Wojska Polskiego. Podstawowe przeszkolenie wojskowe odbywał w 2 zapasowym pułku piechoty, skąd został skierowany do stacjonującej wówczas w Lublinie Oficerskiej Szkoły Piechoty (OSP) nr 2. Bezpośrednio po ukończeniu szkoły i uzyskaniu pierwszego stopnia oficerskiego – chorążego – w styczniu 1945 r. objął stanowisko dowódcy plutonu w 13 pułku piechoty (5 DP) 2 Armii Wojska Polskiego. W składzie 13 pp uczestniczył w krwawych walkach podczas forsowania Nysy Łużyckiej i pod Budziszynem, gdzie (ściślej w pobliżu miejscowości Stockteich) 23 kwietnia 1945 r. został ranny w lewe udo. Do sierpnia tegoż roku leczył się w szpitalu wojskowym, po czym wrócił do macierzystego pułku na stanowisko dowódcy kompanii. Od stycznia 1946 do lutego 1947 r. uczestniczył w tzw. kursie doszkoleniowym dla oficerów frontowych, rozpoczętym w OSP nr 2 w Zagórzcu, a od maja 1946 r. kontynuowanym w OSP nr 3 w Inowrocławiu. W marcu 1947 r. został komendantem Powiatowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego (od 1948 r. Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” – PO „SP”) w Lublińcu, a następnie, od lipca 1948 r. szefem sztabu 14 Brygady PO „SP” w Gliwicach. Po ukończeniu w marcu 1949 r. 3-miesięcznego kursu w Wyższej Szkole Piechoty został dowódcą 28 Brygady PO „SP” w Siemianowicach Śląskich. Jako wyróżniający się oficer został zakwalifikowany do egzaminu konkursowego na studia

II stopnia w Akademii Sztabu Generalnego (ASG); egzaminy zdał, a same studia, odbyte w latach 1949–1952, ukończył z wynikiem bardzo dobrym, uzyskując tytuł oficera dyplomowanego (odpowiednik tytułu magistra na uczelni cywilnej).

Po studiach pozostał w uczelni jako pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Historii Sztuki Wojennej ASG, co było naturalną konsekwencją wykazanych w trakcie nauki zainteresowań i predyspozycji. Przeszedł wszystkie szczeble kariery zawodowej: od stanowiska wykładowcy, starszego wykładowcy i zastępcy szefa katedry do stanowiska szefa katedry (w maju 1972 r.). Od marca 1973 do kwietnia 1978 r. był komendantem Wojskowego Instytutu Historycznego, po czym powrócił do ASG na poprzednio zajmowane stanowisko szefa Katedry Historii Sztuki Wojennej. Na tym też stanowisku pozostawał do chwili rozwiązania ASG, tj. do 30 września 1990 r., i powołania na jej miejsce z dniem 1 października tegoż roku Akademii Obrony Narodowej. W stan spoczynku po 47 latach służby w Wojsku Polskim odszedł 9 sierpnia 1991 r. W sporządzonej wówczas tzw. opinii specjalnej, ówczesny komendant AON gen. dyw. prof. dr inż. Tadeusz Jemioło napisał m.in.: *Przez cały okres służby wojskowej (płk Emil Jadziak – red.) uzyskiwał bardzo dobre opinie okresowe, w których podkreślano pracowitość, obowiązkowość, zdyscyplinowanie i poczucie odpowiedzialności służbowej. Człowiek prawy i rzetelny, skromny i ofiarny w służbie – stanowił wzór dla podwładnych i słuchaczy akademii.*

Jego kolejnym, nieprzeciętnym osiągnięciem w służbie towarzyszyło osiągnięcie coraz to wyższych stopni wojskowych (podporucznik – 1945 r.; porucznik – 1946 r.; kapitan – 1951 r.; major – 1954 r.; podpułkownik – 1956 r.; pułkownik – 1962 r.) oraz stanowisk i tytułów naukowych: docenta (1969 r.), profesora nadzwyczajnego (1973 r.) i profesora zwyczajnego (1984 r.).

Swoje zainteresowania badawcze koncentrował na najnowszej historii wojskowej, a w szczególności na analizie sztuki wojennej na froncie wschodnim w ostatniej fazie II wojny światowej. Tematyce tej poświęcił wiele publikacji o charakterze naukowym i popularnonaukowym. Był m.in. autorem obszernej, fundamentalnej dla tej problematyki monografii: *Wyzwolenie Pomorza* (Warszawa 1962; II nagroda MON), będącej wydawniczą wersją obronionej w 1961 r. pracy doktorskiej, a także współautorem następujących publikacji: *Wybrane operacje i walki ludowego Wojska Polskiego* (Warszawa 1957); *Ludowe Wojsko Polskie w bojach o wyzwolenie Pomorza Zachodniego* (Warszawa 1965); *Sztuka wojenna Armii Radzieckiej* (Warszawa 1972); *Ludowe Wojsko Polskie 1943–1945* (Warszawa 1973; I nagroda MON); *Wojsko w literaturze* (Warszawa 1974) i *Ludowe Wojsko Polskie w walce, służbie i pracy na Ziemiach Zachodnich i Północnych* (Poznań 1982). Ogłosił też drukiem wiele artykułów i studiów w wydawnictwach periodycznych i okazjonalnych, w tym m.in. studium pt. *Polityka i strategia Polski Ludowej w latach 1944–1945*, opublikowane w 1976 r. w wydany na Międzynarodowy Kongres Nauk Historycznych w San Francisco zbiorze pt. *Military Technique Policy and Strategy in History*. Wszystkie

te publikacje charakteryzuje z jednej strony rzetelność faktograficzna i źródłowa, troska o klarowne przedstawienie skomplikowanych nieraz wydarzeń i procesów historycznych, z drugiej zaś wstrzemięźliwość w ocenie decyzji i poczynań dowódców, a także działań związków operacyjnych i taktycznych, oddziałów i pododdziałów. Autor dążył w nich do możliwie najpełniejszego wyjaśnienia opisywanych wydarzeń, zrozumienia ich obiektywnych i subiektywnych przyczyn i uwarunkowań, a także poddania ich analizie z punktu widzenia obowiązujących wówczas zasad sztuki wojennej. W takim stylu narracji przejawia się nie tylko charakter autora jako mądrego i życzliwego innym człowieka, ale też jako dojrzałego badacza i pisarza, historyka, który nim chwycił za pióro zdążył poznać życie od jego najbardziej dramatycznej strony. Jako młody Polak na kresach przeżył bowiem dwie kolejne okupacje: sowiecką i niemiecką, a później jako liniowy dowódca bił się i krwawił na froncie, jeszcze później zaś w trudnych powojennych latach ofiarne służył Polsce, o którą walczył, nie zaniedbując przy tym własnego osobistego rozwoju. Podobnie jak inni przedstawiciele Jego pokolenia zmuszony przez rozwój wydarzeń dziejowych do szybkiego dojrzewania i brania odpowiedzialności nie tylko za siebie, ale też za niejednokrotnie starszych od siebie podwładnych, odbył tym samym „przyspieszony kurs” mądrości życiowej, przejawiającej się w życzliwej wyrozumiałości w stosunku do ludzi, z którymi się stykał, i z którymi współpracował. Podobną postawę prezentował, analizując i oceniając poczynania reżyserów i aktorów opisywanych wydarzeń historycznych. Odrzuciwszy mianowicie rolę sędziego czy prokuratora, starał się wejść w rolę badacza, który dąży do wyjaśnienia i zrozumienia przeszłości.

Jako przełożony roztaczał przyjazną atmosferę, nacechowaną być może nazbyt naiwną wiarą w lojalność i dobrą wolę wszystkich współpracowników i podwładnych. Unikał administracyjnych metod kierowania w przekonaniu, że nie pasują one do środowiska naukowego, z natury rzeczy cechującego się wysoką samoświadomością. W konsekwencji utracił stanowisko komendanta WIH-u, pozostawiając po sobie dobrą pamięć, a w sferze organizacji życia naukowego – wprowadzony z Jego inspiracji zwyczaj organizowania comiesięcznych otwartych seminariów, na których pod Jego kierownictwem dyskutowano o tematyce podejmowanych w Instytucie prac doktorskich i habilitacyjnych. SeminaRIA te przetrwały zresztą do 1997 r., tj. do końca samodzielnego funkcjonowania WIH-u.

Profesor Jadziak był utalentowanym, niezwykle elokwentnym, cenionym i lubianym wykładowcą i wychowawcą wielu roczników kadr dowódczo-sztabowych wojska, aktywnym organizatorem i inspiratorem życia naukowego oraz świetnym popularyzatorem (także w radiu i telewizji) wiedzy historycznowojskowej, aktywnym uczestnikiem wielu konferencji, sympozjów i sesji naukowych w kraju i za granicą. Był też konsultantem naukowym kilku filmów o tematyce historycznej: „Jarzębina czerwona”, „W te dni przedwiosenne” i „Gwiazdy poranne”.

Jako dydaktyk wypromował przeszło 40 prac dyplomowych absolwentów ASG oraz przeszło 20 doktorów nauk wojskowych i humanistycznych. Recenzował i opiniował kilkadziesiąt dysertacji doktorskich, kilka habilitacyjnych, a także oceniał dorobek dydaktyczno-naukowy kilkudziesięciu kandydatów na stanowisko docenta i do tytułu profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego.

Profesor uczestniczył w pracach wielu wojskowych i cywilnych gremiów naukowych i naukowo-wydawniczych; był m.in.; członkiem Rady Naukowej Akademii Sztabu Generalnego, Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego (1973–1990), Komitetu Redakcyjnego „Wojskowego Przeglądu Historycznego” (1972–1989) oraz wiceprzewodniczącym Komisji Koordynacyjnej Historii Wojskowej w Siłach Zbrojnych, a także członkiem Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk i dwóch komisji tego komitetu: Historii Wojskowej i Historii II Wojny Światowej (1973–1990). Działał w Polskim Towarzystwie Historycznym i w Towarzystwie Miłośników Historii. Był też członkiem Rady Naczelnej Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, a także członkiem Komisji Historycznej tej organizacji; uczestniczył ponadto w pracach Rady Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa – był członkiem Prezydium Rady i Komisji Izb Pamięci Narodowej.

Profesor Jadziak zapisał się w pamięci studentów, uczestników konferencji naukowych, a przede wszystkim podróży historycznowojskowych jako wybitny znawca przebiegu walk frontowych na ziemiach polskich w końcowym okresie II wojny światowej; był wręcz chodzącą encyklopedią wiedzy w tej dziedzinie. Potrafił przy tym wiedzę tę przekazać w sposób plastyczny i sugestywny, umiejętnie sytuując opisywane wydarzenie w terenie, w którym w rzeczywistości przebiegały. To właśnie w owych nieprzeciętnych umiejętnościach dydaktycznych, a także tak dla Niego charakterystycznym prawdziwie ojcowskim stosunku do wychowanków należałoby upatrywać źródeł Jego niezwyklej popularności wśród nich. Popularność ta nie słabła nawet po wielu latach, o czym można się było przekonać właśnie podczas wspomnianych podróży historycznowojskowych z Jego udziałem. Uczestnicy tych podróży z zaskoczeniem, przerażającym się z czasem w nieukrywany podziw, obserwowali jak serdecznie Profesor był witany przez swoich wychowanków – dowódców kolejno odwiedzanych garnizonów i jednostek wojskowych. Widać było, że spotkanie z Nim sprawia tym okrzepłym już w służbie oficerom niekłamana radość – taką jaką zwykle towarzyszy spotkaniu z dawno niewidzianym starszym przyjacielem i spolegliwym opiekunem. Swym życzliwym stosunkiem do ludzi i otaczającego świata, osobistą skromnością, szlachetnością i optymizmem życiowym zjednywał sobie zresztą Profesor większość tych, którzy spotkali Go na swojej drodze – zarówno zawodowej, jak i towarzyskiej.

Szczególne więzy łączyły go z Kołobrzegiem – miastem, którego zdobyciu w marcu 1945 r. poświęcił wiele miejsca w swojej naukowej i popularyzatorskiej

twórczości; był członkiem Rady Naukowej miejscowego Muzeum Oręża Polskiego, mile widzianym częstym gościem tego nadbałtyckiego kurortu. Szczycił się przyznaniem Mu przez miejscowe władze tytułem „Honorowego Obywatela Kołobrzegu”; na poczesnym miejscu w swoim gabinecie umieścił otrzymane z tej okazji symboliczne klucze do miasta.

Za udział w walkach frontowych, a także za wybitne osiągnięcia w powojennej służbie wojskowej, w pracy naukowo-dydaktycznej, działalności pisarskiej i popularyzatorskiej płk prof. dr Emil Jadziak był odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych, Srebrnym Medalem Zasłużonym na Polu Chwały, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi. Miał też odznaczenia czeskosłowackie: Order Czerwonej Gwiazdy i Krzyż Walecznych.

Profesor miał także udane życie rodzinne; od kwietnia 1949 r. pozostawał w związku małżeńskim z Marią Ireną z domu Pośpiech (zmarła w 2011 r.), z którą miał dwie córki. Doczekał się też czworga wnuków i tyłuż prawnuków.

Pogrzeb płk. prof. Emila Jadziaka odbył się 7 lipca 2015 r. na Cmentarzu Komunalnym Północnym w Warszawie. Po nabożeństwie żałobnym w ostatniej drodze do grobu rodzinnego towarzyszyli Zmarłemu członkowie najbliższej rodziny, przyjaciele, koledzy i towarzysze służby w Wojsku Polskim. Pogrzeb odbył się bez asysty wojskowej.

Stanisław Jaczyński